

УДК 811.111

Бортун К. О.

к. філол. н.,

доцент кафедри інформаційної, бібліотечної, архівної
справи та соціально-політичних і гуманітарних дисциплін,

Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»

ПОНЯТТЯ ЕМОЦІЙ, ЕМОЦІЙНОСТІ ТА ЕМОТИВНОСТІ У ЛІНГВІСТИЧНІЙ НАУЦІ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗРІЗНЕННЯ ТА ПОТРАКТУВАННЯ

Мова постає не лише інструментом людської комунікації і засобом інформаційного обміну учасників комунікації, але й відображає емоційний стан мовців у процесі спілкування комунікації. Емоції визначають як багатогранні явища, що характерні своєю суб'єктивністю та плинністю, що, водночас ускладнює процес їхнього опосередкування в мовленні. Лінгвістів завжди цікавила дефініція цього поняття, водночас мовознавці завжди розглядали суголосні до нього поняття, зокрема емоційності та емотивності. Необхідно розуміти на яких мовних шарах та ярусах функціують ці поняття, де полягає між ними межа в художньому тексті. Цікавим для вивчення є також питання міжкультурної специфіки вербальної і невербальної маніфестації емоцій.

Саме невизначеність і багатовекторність дослідження питань емоцій, емоційності та емотивності призвела до того, що дослідження окресленого феномена вийшло за межі традиційних одиниць мови. Багато питань, які пов'язані з вивченням динаміки емотивного значення, емоційності, впливу емоцій на психологічний стан персонажів твору та їхнє вербальне вираження, емотивної валентності, емотивної комунікації та прагматики й дотепер є предметом численних дискусій.

Варто зазначити, що емоції, емотивність та емоційність уже були предметом наукових студій у сучасній лінгвістиці, про це свідчать наукові праці В. Івашенко, А. Білас, Н. Бойко, О. Вовк, Б. Волек, С. Гладь, Я. Гнезділової, О. Дорош, Г. Лукаш, І. Мац, Д. Станко тощо.

Сучасна тенденція в лінгвістиці до укрупнення одиниць дослідження та розширенню предмета вивчення через залучення все більшої кількості екстралінгвістичних факторів робить необхідним дослідження цих явищ у контексті одиниць вищого рівня. Вивчення особливостей функціонування цих лінгвістичних категорії у тексті є актуальним для лінгвістики емоцій та лінгвістики тексту.

Варто наголосити, що важливим є питання розмежування та співвідношення категорій емоційності й емотивності, вивчення яких вирізняється широким спектром підходів, а їхнє визначення та взаємозв'язок неминуче приводить до розбіжностей у їхньому потрактуванні та визначенні. У ручищі комунікативно-прагматичного погляду мовознавець Я. Гнезділова [9] пропонує розглядати цю проблему на основі виділення, порівняння та розмежування двох типів дискурсу – емоційного й емотивного: в емоційній комунікації спочатку йде вираження емоційних станів співрозмовників, а в емотивній комунікації, навпаки, саме за рахунок лінгвістичних засобів викликаний певний емоційний стан у слухачів.

Дослідження лінгвістики емоцій проходить у межах різних наукових парадигм: комунікативно-діяльнісної і прагматичної, лінгвокогнітивної, лінгвокультурологічної тощо. Наразі в мовознавчій науці можна зустріти такі назви галузі науки про емоції як «емоціологія», «емотіологія», «лінгвістика емоцій» тощо.

А. Білас [3] вважає, що ототожнювати емотіологію із лінгвістикою емоцій не варто (так само як і ототожнювати емоційність та емотивність). Так, емотіологія є, з одного боку, міждисциплінарною галуззю науки, яка має за основу ряд концепцій і теорій (філософської, біологічної, когнітивної, психологічної, соціальної, функціональної, інформаційної та ін.), а з іншого – наукою про вербалізацію, вираження та комунікацію емоції, де в останній тезі ідеться саме про лінгвістику емоцій.

Отже, зазначене вище доводить, що поняття емоційності й емотивності розглядаються в площині мови та відображають дзеркально протилежні процеси.

Це означає, що у цілісній психологічній структурі особистості когнітивні, емоційні та вольові процеси не проходять ізольовано, а функціують разом. Водночас у певних ситуаціях будуть відображені ті, які мають більше значення у відображенні дійсності та регуляції поведінки [2, с. 12]. Отже, предметно-образний та понятійний зміст тексту породжує і емоційний ефект, викликаючи у адресата інтелектуальні й естетичні емоції.

Отже, важливою функцією емотивності є експресивна. Вона увиразнює предметно-образний та понятійний зміст тексту, який когнітивно може бути сприйнята адресатом, завдяки яскравості, динамічності, гармонійності описів об'єктів, явищ, подій у тексті, розкриттю внутрішніх зв'язків, фокусуванню на найважливіших поняттях. Маємо наголосити, що образно-понятійне джерело експресивності доповнене емоційним компонентом, що зумовлене об'єктивною психологічною закономірністю.

Список літератури:

1. Білас А. А. Категорія емотивності у лінгвістиці. *Мова і культура*. Київ.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2011. Вип. 14. Т. III (119). С. 17 – 24.
2. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: проблеми семантики і функціонування: автореф. дис. ... док. філолог. наук: 10.02.01. Київ. 2006. 35 с.
3. Бортун К. О. Стилiстичний потенцiал емоцiйно-експресивної лексики у романах Дари Корній. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 21. Т.1 2022. С. 15 – 19. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.2>
4. Бортун К. Мовні засоби експресивності в жіночих періодичних журналах. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи*. Том XIII: Утилітарна цінність наукових досліджень / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль. Херсон: Посвіт, 2022. С. 164 – 167.
5. Бортун К. Синтаксичні засоби вираження конотації окличних речень у романі Наталки Доляк «Шикарне життя у Вупперталі». *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич. 2022. Вип. 53. Том 1. С. 166–173.